

PAUKŠČIŲ ŽIEDAVIMAS SPALVINIAIS ŽIEDAIS LIETUVOJE 2009 METAIS

Ričardas PATAPAVIČIUS

Didžiausias ženklavimo plastikiniais žiedais privalumas yra tas, kad apie šitaip žieduotus paukščius gaunama gerokai daugiau informacijos nei apie paženklintus tik įprastais metaliniais žiedais.

Naujasis žiedavimo būdas tapo ypač veiksmingas ištobulėjus skaitmeninėms fotokameroms. Turint tinkamą fototechniką, gamtoje nereikia vargti stengiantis žiedo kodą išžiūrėti pro žiūroną ar monoklį (dažniausiai vadinamą teleskopu). Užtenka jį nufotografuoti. Jei fototechnika gera, atstumas iki žieduoto paukščio nėra pernelyg didelis, apšvietimas pakankamas ir jei plastikiniu žiedu paženklintą paukštį pasiseka nufotografuoti ne vienu rakursu, dažniausiai galima perskaityti žiedo kodą. Nuotraukoje įmanoma perskaityti net skrendant nufotografuoto paukščio žiedo įrašą, to beveik nepavyksta padaryti į skrendantį žieduotą paukštį žvelgiant pro žiūroną ar monoklį.

Žiedavimas plastikiniais žiedais turi ir trūkumų, todėl šie žiedai niekada visiškai nepakeis metalinių. Racionaliai naudojant plastikinius žiedus gaunamos informacijos kiekis apie paukščius padidėja kelis, keliolika ar net keliasdešimt kartų.

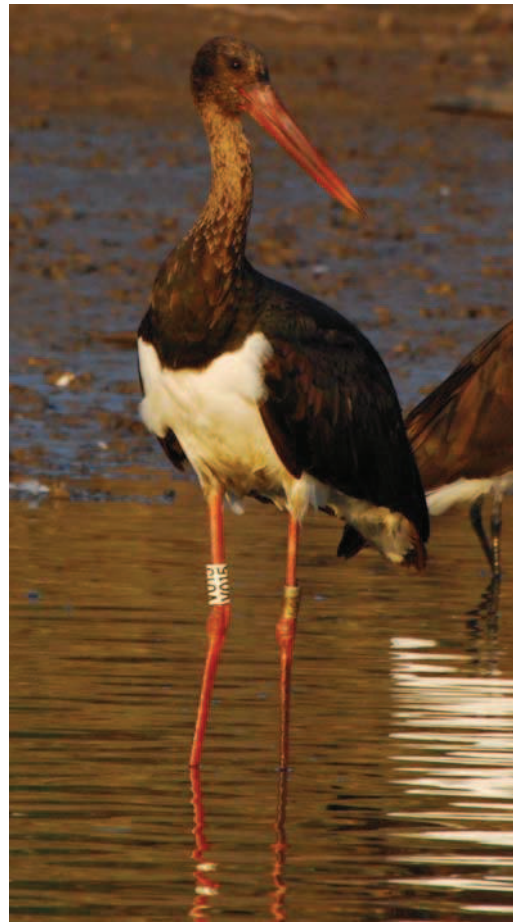
2009 m. Lietuvoje buvo vykdomi septyni paukščių žiedavimo spalviniais žiedais projektai. Šioje publikacijoje pateikiama trumpa jų apžvalga ir gauti rezultatai.

Juodasis gandra (*Ciconia nigra*). Pagal šį projektą juodieji gandrai žieduojami Austrijoje, Baltarusijoje, Belgijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Ispanijoje, Italijoje, Izraelyje, Kroatijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Liuksemburge, Portugalijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Serbijoje, Slovakijoje, Vengrijoje, Vokietijoje.

Lietuvoje baltais plastikiniais žiedais su juodai įrašytu žiedo kodu, kurį sudaro raidė „V“ ir trys skaitmenys po jos (pavyzdžiui, V089), yra sužieduoti tik jaunikliai lizduose. Žiedai dedami ant blauzdos. Ant kitos kojos blauzdos tvirtinamas standartinis metalinis žiedas. Spalviniais žiedais 11-oje rajonų, 17-oje lizdų, sužieduoti 39 paukščiai: Anykščių – 2 paukščiai (1 lizdas), Biržų – 5 (2), Ignalinos – 1, Kaišiadorių – 3 (1), Kėdainių – 3 (1), Kupiškio – 1, Molėtų – 7 (3), Raseinių – 3 (1), Širvintų – 7 (3), Utenos – 5 (2), Zarasų – 2 (1). Žiedavo Rimgaudas Treinys ir Deivis Dementavičius.

Gulbės giesmininkė (*Cygnus cygnus*). Pagal šį projektą gulbės giesmininkės žieduojamos perėjimo, šėrimosi ir žiemojimo vietose. Lietuvoje spalviniais žiedais – mėlynais su baltu kodu „7C“ ir dviem skaitmenimis (pavyzdžiui, 7C43), dedamais ant kaklo, ir tokios pačios spalvos su tokiu pačiu kodu ant dešinės kojos (ant kairės kojos dedamas standartinis metalinis žiedas) – pradėtos ženklinti 2008 m.

2009 m. vasarą spalviniais žiedais paženklinti 35 dar neskraidantys jaunikliai iš 10 vadų ir 10 įvairaus amžiaus

Juodasis gandra (Ciconia nigra). Žieduotas Lietuvoje, pastebėtas Izrelyje 2007-09-26 © Kobi Meyrom

suaugusių paukščių. Visi jie paženklinti 5 žuvininkystės ūkiuose: Baltosios Vokės, Šalčininkų r., – 3 jaunikliai (1 vados) ir 4 suaugę paukščiai, Birvėtos, Ignalinos r., – atitinkamai, 12 (2), Paupio, Raseinių r., – 2 (2) ir 3, Šilavoto, Prienų r., – 8 (2) ir 2, Vizbarų, Tauragės r., – 10 (3) ir 1. Vienas pirmametis paukštis gruodžio 21 d. sužieduotas Kaune, Nemune prie hidroelektrinės.

Projekto koordinatoriui Julijui Morkūnui talkino nemažas būrys pagalbininkų. Iki 2010 m. balandžio 20 d. Žiedavimo centras gavo pranešimų apie 21 taip paženklintą gulbę už Lietuvos ribų.

Baltakaktė žąsis (*Anser albifrons*). Juodais plastikiniais kaklo žiedais ir standartiniais metaliniais žiedais Rupkalviuose, Šilutės r., balandį sužieduotos 43 baltakaktės žąsys. Visos buvo sugautos per tris kartus patrankine gaudykle. Gaudė ir žiedavo Valentinas Pabrinkis. Jam padėjo Vytautas Jusys, Mindaugas Mačiulis ir kt.

Paleidžiamos žieduotos gulsės giesmininkės. Šilavoto žuvininkystės tvenkiniai, Prienų r., 2009–07–22 © Julius Morkūnas

Valentinas Pabrinkis žieduoja baltakaktės žąsis (*Anser albifrons*). Nemuno delta, 2009–04–23 © Vytautas Jusys

Jūrinis erelis (*Haliaeetus albicilla*). Tai ilgiausiai (nuo 1992 m.) besitęsiantis paukščių žiedavimo spalviniais žiedais projektas Lietuvoje. Pastaraisiais metais šiame projekte dalyvauja 18 Europos valstybių. Tik metaliniais žiedais žieduojami dar neskraidantys paukščių jaunikliai. Ant dešinės kojos dedamas „regiono“ (valstybės ar tam tikros teritorijos) žiedas. Lietuvoje žieduojamų jūrinių erelių žiedas viršuje yra mėlynas, o apačioje – raudonas. Ant kairės kojos dedamas „metų“ žiedas. Kiekvie-

nais metais šie žiedai būna vis kitos spalvos (ji vienoda visose šalyse), o kodas prasideda vis kita raide.

2009 m. spalviniais žiedais paženklinta 60 jūrinių erelių jauniklių. Jie sužieduoti 31 lizde 17 rajonų, dviejų savivaldybių teritorijoje ir Kuršių nerijoje. Alytaus rajone sužieduoti 2 paukščiai (1 lizdas), Ignalinos – 4 (2), Jurbarko – 1, Kauno – 1, Kaišiadorių – 2 (1), Kėdainių – 2 (1), Klaipėdos – 1, Lazdijų – 2 (1), Molėtų – 1, Prienų – 5 (2), Raseinių – 2 (2), Rokiškio – 2 (1), Šilutės – 14 (6), Švenčionių – 4 (2), Tauragės – 3 (1), Varenos – 4 (2), Zarasų – 3 (2), Kazlų Rūdos sav. – 2 (1), Pagėgių sav. – 3 (1), Kuršių nerijoje – 2 (1). Visus paukščius, kitų talkinamas, sužiedavo Deivis Dementavičius.

Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*). Lietuvoje šiems paukščiams ant kairės kojos dedamas žalias plastikinis žiedas su dviejų simbolių baltos spalvos kodu (dvi raidės arba viena raidė ir vienas skaitmuo), o ant dešinės kojos – įprastas metalinis žiedas. Pagal šį projektą 2000–2008 m. Baltarusijoje, Estijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Lietuvoje, Slovakijoje ir Vokietijoje spalviniais žiedais buvo sužieduota 1290 mažųjų erelių rėksnių (Draveckz et al. 2008).

Lietuvoje 2009 m. spalviniais žiedais paženklinti 35 mažieji ereliai rėksniai. Visi jie sužieduoti 12 rajonų: Anykščių (5 paukščiai), Biržų (3), Ignalinos (2), Kaišiadorių (8), Kauno (1), Kupiškio (1), Molėtų (2), Prienų (2), Utenos (4), Šilutės (1), Švenčionių (1), Zarasų (5). Paukščius žiedavo Rimgaudas Treinys ir Deivis Dementavičius.

Rudagalviai kirai (*Larus ridubundus*) ir **paprastieji kirai** (*Larus canus*). Lietuvoje šiems paukščiams žieduoti naudojami spalviniai žiedai yra juodi su baltais įrašytu kodu, kurį sudaro keturi simboliai: raidė „P“ ir trys skaitmenys (pavyzdžiui, P079).

Mažasis erelis rėksnys (*Aquila pomarina*). 2009-07-19
© Rimgaudas Treinys

2009 m. Lietuvoje spalviniais žiedais sužieduotų sidabrinių ir kaspijinių kirų aptikimo vietos užsienyje (40 paukščių 72 stebėjimo atvejai pagal duomenis, gautus iki 2010-04-20).

Paprastasis kiras (*Larus canus*). © Vytautas Pareigis

Sidabrinis kiras (*Larus argentatus*). © Ričardas Patapavičius

Šiais žiedais rudagalviai kirai 2009 m. Lietuvoje buvo žieduojami tik išimtiniais atvejais, todėl buvo paženklin-ti tik 9 paukščiai. Juos žiedavo Vytautas Pareigis.

Šitas projektas didžiausią dėmesį skiria paprastiesiems kirams. Paukščiai 2009 m. buvo žieduoti Švenčionių r., Kretuono ežero didžiojoje saloje. Deja, spalviniais žiedais pavyko sužieduoti tik 11 dar neskraidančių jauniklių ir vieną suaugusį paukštį. Paukščius sužiedavo, kitų talkinamas, Ričardas Patapavičius.

Stambieji kirai: sidabriniai (*Larus argentatus*), **geltonkojai** (*L. cachinnans*), **kaspijiniai** (*L. michahellis*), **balnuotieji** (*L. marinus*). Lietuvoje šiems paukščiams žieduoti naudojami spalviniai žiedai yra geltoni su juodai įrašytu kodu, kurį sudaro keturi simboliai: skaitmuo, raidė „L“, skaitmuo, raidė (pavyzdžiui, 2L4C).

Šis projektas didžiausią dėmesį skiria Lietuvoje išpėrėtų dar neskraidančių sidabrinių ir kaspijinių kirų jauniklių žiedavimui. 2009 m. šių dviejų rūšių kirai buvo žieduojami trijose kolonijose. Švenčionių r., Kretuono ežero didžiojoje saloje, paženklinta 101 jauniklis ir 5 suaugę paukščiai, Kauno r., Novaraistyje, – 31 jauniklis, Kretingoje – 90 jauniklių. Kretuono kolonijoje tikrai peri ir sidabriniai, ir kaspijiniai kirai. Visus paukščius, kitų talkinami, sužiedavo Gintaras Varnas, Antanas Petraška, Vytautas Pareigis, Ričardas Patapavičius.

Iki 2010 m. balandžio 20 d. Žiedavimo centras gavo pranešimų apie 40 šių paukščių 72 stebėjimo atvejus 10

valstybių: Austrijoje (1 stebėjimo atvejais), Danijoje (6), Ispanijoje (1, labai įdomus atvejis!), Italijoje (2), Kroatijoje (1), Latvijoje (9), Lenkijoje (18), Švedijoje (9), Šveicarijoje (2) ir Vokietijoje (23).

Dar šešis jau užaugusius kirus (3 sidabrinis, 2 kaspijinius ir 1 balnuotąjį) sužiedavo Vytautas Pareigis Dumpių sąvartyne Klaipėdoje.

Apie visus pastebėtus anksčiau minėtų tipų žiedais paženklintus paukščius, taip pat apie visus Lietuvoje aptiktus bet kokiais spalviniais (taip pat ir vien tik metaliniais) žiedais paženklintus paukščius prašome pranešti Lietuvos paukščių žiedavimo centrui: Laisvės al. 106, LT-44253 Kaunas, tel. (8 37) 20 58 70, el. p. zcentras@takas.lt. Būsime dėkingi!

COLOUR RINGING OF BIRDS IN LITHUANIA IN 2009

Ričardas PATAPAVIČIUS

Summary. Seven colour ringing projects were carried out in Lithuania in 2009. Totals of colour ringed birds are as follows: Black Storks - 39, Whooper Swans - 45, White-fronted Geese - 43, White-tailed Eagles - 60, Lesser Spotted Eagles - 35, Black-bearded and Common Gulls - 21, Herring, Caspian and Great Black-backed Gulls - 333.